

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
ԼՈՅՍ Է ՏԵՄԵՆՈՒՄ ԿԻՐԵԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՂԱՐԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 ռուբլի, 1/2 տարուանը — 1 ռ. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.

Ցայտարարությունների համար վճարում են իւրաքան-
չիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ—20 կոպ,
վերջին „ „ —10 „

Հասցեն՝ Шума, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев. ул.
домъ Костанцова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

ԲԱՅԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարուանը—1 ռ. 50 կ.
ամսական —35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցեն՝ Шума, редакция газеты „ПАЙЛАК“,
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ՆԵՐԿԱՅ ՄՕՄԵՆՏԸ

I.

Երբ այս տարւայ յուլիսին բաց-
ւեց Պետական Դուռայի նստաշրջա-
նը ու արտայայտեց ռուս հասա-
րակական լայն շրջանների որոշ
տրամադրութիւնը պետական ներ-
քին կեանքի ու պատերազմի յաղ-
թանակը պատրաստելու վերաբեր-
մամբ, կառավարութիւնը ստիպ-
ւած եղաւ որոշ փոփոխութիւններ
մտցնել մինիստրական կազմի մէջ,
հրաւիրելով նոր մարդիկ, որոնք
յայտնի չափով բաւարարութիւն
տային ներքին քաղաքականութեան
նոր ստեղծւած պայմաններին և
վայելէին որոշ վստահութիւն հա-
սարակութեան կողմից: Խօսւում
էր ներքին քաղաքականութեան
ընթացքի բարեփոխման մասին,
կարծիքներ էին յայտնում և որո-
շումներ կայացնում համապատաս-
խան ոգով զանազան համագու-
մարներում և զինւորա-արդիւնա-
բերական յանձնաժողովներում: Սա-
կայն ժամանակն անցնում էր, կա-
ռավարութիւնը շարունակում էր
իւր սովորական ընթացքը, ծայրա-
գաւառներում տիրում էր հին քա-
ղաքականութիւնը, նահանգապետ-
ներն ու տեղական իշխանութիւն-
ներն անտես անելով ժամանակի
լուրջ հանգամանքները, շարունա-
կում էին առաջւայ պէս ղեկավար-
ւել «անձնական հայեցողութեամբ»,
աննպատակ ձերբակալումներ, խու-
զարկութիւններ անել, իսկ միևնոյն
ժամանակ պատերազմական գոր-
ծողութիւններն աննպատակ դասա-
ւորելով մեզ համար, բաց արին
մեր ներքին կեանքի ու անպատ-
րաստ լինելու նորանոր փաստեր:
Այսպիսի պայմաններում ան-
շուշտ Պետական Դուռայի և հա-
սարակական բոլոր բարձր խաւե-
րում հոգացողութեան առարկայ է
դառնում պետական ներքին կեան-

քը: Եւ մենք տեսնում ենք, թէ
ինչպէս վերջին ժամանակներս մեծ
կենդանութիւն է տիրում հասա-
րակական ու քաղաքական կեան-
քում, որոնք հետևանք են Մոսկւա-
յում և Պետրօգրադում կայացած
խորհրդակցութիւնների: Պետական
Դուռայի և Պետական խորհրդի ան-
դամների խորհրդակցութիւնների
հետ զուգընթաց տեղի ունեցան
զանազան հասարակական կազմա-
կերպութիւնների խորհրդակցու-
թիւններն, ուր քննւում էր թէ
պատերազմական բեմում և թէ
երկրի ներսում ստեղծւած դրու-
թիւնը:

Այդ խորհրդակցութիւնների որո-
շումների միացման ու ներդաշնա-
կութեան իբրև հետևանք օգոստոս-
ի 16-ին Մոսկւայում յայտնի
ռուս գործիչ Կոնստանտին Բուկա-
րանում կայացաւ, ինչպէս մենք
հաղորդել էինք «Փայլակի» նախորդ
համարում, մի նշանաւոր խորհր-
դակցութիւն, որին մասնակցել են
յայտնի քաղաքական ու հասարա-
կական գործիչներ, քաղաքների,
գեմատովոների և զինւորա-արդիւ-
նաբերական կոմիտեների ներկա-
յացուցիչներ: Այդ խորհրդակցու-
թեան հետևանքն այն եղաւ, որ
կազմւեց յատուկ յանձնաժողով,
որը պիտի պաշտպանի Դուռան և
աշխատի, որ հարկն է, որպէսզի
կազմակերպւի մի նոր մինիստրու-
թիւն, բաղկացած հասարակական
գործիչներից և հասարակութեան
լիակատար վստահութիւն վայելող
անձերից: այդ յանձնաժողովը պի-
տի ձգտի անմիջական յարաբերու-
թեան մէջ մտնելու պետական
գերագոյն իշխանութեան հետ, ի-
րազեկ անելու հասարակութեան
տրամադրութեան և մօմենտի լուրջ
պահանջների մասին: Այդ վերո-
յիշեալ խորհրդակցութեան որո-
շումներն ամենալայն արձագանք

գտան Ռուսաստանի բոլոր հասա-
րակական շրջաններում: Մոսկւայի
քաղաքային Դուռան իւր համար
պարտաւորեցուցիչ ճանաչեց այդ
որոշումներն և արտակարգ նիստում
էլ իւր հերթին մի շարք նշանա-
կալից որոշումներ կայացրեց, որոն-
ցով ընդլայնում է իւր գոր-
ծունէութեան իրաւասութեան շրջ-
անակները: Մոսկւայի քաղաքա-
յին դուռային ձայնակցեցին Պետ-
րօգրադի դուռան և Ռուսաստանի
զանազան կողմերից քաղաքային
դուռաները:

Այժմ հասարակական վստահելի
անձերից մինիստրութիւն կազմե-
լու հարցը այնքան մեծ ժողովրդա-
կանութիւն է ստացել և այնպէս
շեշտակի դրւած է կառավարու-
թեան առաջ, որ նոյն իսկ աջա-
կողմեան շրջանները տեսնում են,
որ այլև ուրիշ ելք չկայ հայրենի-
քի փրկութեան և երկրի ներսը
խուժող գերմանական բանակների
դէմ յաղթութեան զրաւականներ
ունենալու համար: Եւ ինչպէս
լրագիրներն են տեղեկացնում մայ-
րաքաղաքի այդ տրամադրութիւնը
միանգամայն համապատասխանում
է նաև ռազմական բանակում տի-
րող զգացմունքներին:

Ուրեմն ներկայ մօմենտի, քա-
ղաքական ներքին կեանքի նշանա-
բանն է. «պատերազմ մինչև վերջ»,
մինչև յաղթական վախճան, որի
համար անհրաժեշտ է ազգային
պաշտպանութեան նոր մինիստրա-
կան կաբինետ հիմնել հասարակու-
թեան բոլոր շրջանների լիակատար
վստահութիւնը վայելող գործիչնե-
րից:

ՀԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ

Մի քանի անգամ «Փայլակում» շե-
տել ենք, որ եթէ կարուկ միջոցների
չդիմենք, Ղարաբաղի ազգաբնակչութիւ-
նը չափազանց նեղ դրութեան մէջ է
ընկնելու հացի պակասութեան պատ-
ճառով: Բոլորիս համար էլ պարզ է
այժմ, որ գիւղերի վրայ յոյս դնել
անկարելի է. գիւղացիք իրենք կարիք
են զգում Ռուսաստանի ալիւրի, ու-
րեմն և միանգամայն անկարող են
ալիւր մատակարարել քաղաքին: Այս
տարւայ անբերրութիւնը, շնորհիւ
երկարատև անձրևների և կարկուտի,
սոսկալի չափերով բարձրացրին ցորե-
նի գինը և ստեղծեցին մի դրութիւն
գիւղացու և քաղաքացու համար, ո-
րից դուրս ելնելու միակ ճարը դրսից
ալիւր ձեռք բերելու մէջ պէտք է որո-
նել, այլապէս մենք կանգնած կը լի-
նենք սովի ուրաւականի առջև: Մեզ չէր
սարսափեցնի ցորենի պակասը և ոչ

էլ մեծ անհանգստութիւն կը պատճա-
ռէր անբարեխիղճ շահագէտ փողատե-
րերի մեծաքանակ ցորեն ամբարելը,
եթէ հնարաւորութիւն ունենայինք
պահանջի և կարիքի բոլորին ալիւր
ստանալ Ռուսաստանից: Սակայն ի՞նչ
չէ յայտնի, որ նոյնիսկ երկաթուղու
գծի վրայ գտնւած քաղաքներն ու
վայրերն անգամ, շնորհիւ ապրանքա-
տար վազանների սակաւութեան ու եր-
կաթուղային երթևեկութեան անկանո-
նութեան, չեն կարողանում ցանկացած
ժամանակին ձեռք բերել բերել հարկ
եղած քանակութեամբ կենսական մը-
թերքներ և պարագաններ. ուր մնաց
Ղարաբաղը, որ ճանապարհների հա-
ղորդակցութեան և մթերքների տեղա-
փոխման անյարմարութիւնների պատ-
ճառով շատ անախաձեռն վիճակ է
ներկայացնում: Այդ տեսակետից գու-
ցէ ոչ մի վայրում կենսական մթերք-
ների, գլխաւորապէս ալիւրի, ամբա-
րումը և քաղաքային ու գաւառական
պահեստներ ստեղծելը նոյնքան աղա-
ղակող պահանջ է ներկայացնում, որ-
քան Շուշուում: Ով գծախտութիւն է
ունեցել վերջին օրերս փոռից-փոռ
ընկնել մի քանի ֆուռտ հաց ձարելու
համար, կը հաստատի ասածս: Եւ այդ
դեռ այն ժամանակ, երբ սովորական
բանակով հաց պատրաստելու պահանջն
է մեր առջև. իսկ երբ 24 հազար հայ
փախստականների Ղարաբաղում հիւ-
րընկալելու լուրն իրականութիւն կը
դառնայ, մենք կանխի՞մ ենք մեր կարճա-
տեսութիւնն ու անտարբերութիւնը,
որ չմտածեցինք ժամանակին հոգալ և
պատրաստուելը ապագայի անսկզկալ-
ների առջևն առած լինելու համար:

Ոչ ոք թող չկարծի, թէ ժողովրդի
մասին առանձին մտածողներ կան, որ
նեղ բոլորում օգնութեան համոզներ
կը լինեն. ժողովուրդն ինքը պէտք է
իր գլխի ճարը տեսնի: այս խառնակ
ժամանակաշրջանում. իւրաքանչիւր
շրջան ինքը պէտք է հոգայ իր անհրա-
ժեշտ կարիքները լցուցանելու մասին:
Առաջին հերթին քաղաքային ինքնա-
վարութիւնը պէտք է հրապարակ գայ,
օգնութեան հրաւիրելով Շուշու սպա-
ռողական ընկերութեանը և քաղաքի
ինտելիգենցիային: Ամիսներ շարունակ
լսում ենք, որ քաղաքային ինքնավա-
րութիւնը շաքարի և ալիւրի պահեստ-
ներ է բանալու քաղաքում, այժմ էլ
լսում ենք, որ փոխառութեան է դիմե-
լու, սակայն չտեսանք, որ լսածներս
իրականութիւն դառնան: Սակայն թղ-
թի վրայի որոշումները փոր չեն կըշ-
տացնի. գործ է հարկաւոր, շուտափոյթ
և անհետաձգելի: Զէ՛ որ մեր առջև
դրւած են հարցեր, որոնց նպատակա-
յարմար լուծումից է կախւած թէ քա-
ղաքացիների, թէ գիւղացիների և թէ
եկող փախստականների վիճակի թե-
թեւացումը:

Եթէ քաղաքային դուռան անկարող
է զգուկ իրեն, բազմաթիւ գործերով
զբաղւած լինելու պատճառով, նախա-
ձեռնող լինել ալիւրի և շաքարի պա-
հեստ բանալու, այն ժամանակ թող
այդ գործն իւր վրայ վերցնի «Կուլուու-
րա» սպառողական խանութը, իսկ քա-

դաքային դուռն օգնի նրան անտու-
կուս փոխառութեամբ և այլ յարմա-
րութիւններ ստեղծելով: Երկար մտա-
ձեւութեամբ և բանակցութիւններ վարելու
ժամանակը չէ. պէտք չտապել, ժողո-
վուրդ հաց է աղաղակում ժամերով
սպասելով հացավաճառների խանութ-
ների առջև. և վերջապէս մեր կերածը
հաց չէ, այլ կիսանիւթ խմոր: Պէտք է
գործի անցնենք, եթէ թանգ է մեզ
համար հասարակութեան և մեր սեփա-
կան անձերի ֆիզիքական գոյութիւնն
ու առողջական վիճակը:

Սորայր

«ԿՈՒՆՏՈՒՐԱ» ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԸՆԿԵ-
ՐՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐ

Կիրակի, ամսոյս 23-ին, քաղաքային
դուռնայի դռնից տեղի ունեցաւ
«Կոնստուրա» սպասարկական ընկերու-
թեան ընդհանուր ժողովը, նախագա-
հութեամբ պ. Ն. Կոստանեանի: Ժողո-
վում կարդացւեց նախ ընկերութեան
վարչութեան կազմած տարեկան հաշի-
շիւը և գեկուցումը և ապա վերստու-
գիչ յանձնաժողովի արձանագրութիւ-
նը: Վարչութիւնը նախկանի պա-
կասութեան պատճառով հնարաւորու-
թիւն չէր ունեցել հաշուապահ վարձելու,
ուստի և հաշիւները տարել էին
անկանոն, որի պատճառով վեր-
ստուգիչ յանձնաժողովը անկարող
էր եղել ընկել հաշիւները: Բայց
և այնպէս վարչութեան ասելով խա-
նութիւնը քննա չէ ունեցել, այլ մօտա-
ւորապէս 200 ռուբլի արդիւնք: Յամե-
նայն դէպս գործը այնքան էլ մխիթա-
րական վիճակ չէ ներկայացնում, ուս-
տի ժողովի առջև դրեց ընկերութեան
լինել չլինելու հարցը:

Ժողովը առանց բացառութեան դէմ
եղաւ լիկվիդացիայի խնդրին, շեշտե-
լով անպայման կարևորութիւնն ընկե-
րութեան, մանաւանդ այսպիսի մի ժա-
մանակ, երբ նա կարող է մեծ ծառա-
յութիւն մատուցել քաղաքիս ազգա-

բնակչութեան: Հենց նոյն այդ ժամա-
նակի պահանջն է նկատի ունենալով
ժողովը նպատակաւորաբար դատեց, որ
ընկերութեանն այսուհետև զբաղելի ալ-
իւրի, շաքարի և թէյի առևտուրով
զլխաւորապէս, մնացած իրերի վաճառ-
ման յատկացնելով աննշան տեղ: Եւ
քանի որ ընկերութեան դրամագլուխը
շատ պակասաւոր է յիշեալ միջոցնե-
րի առևտուրով զբաղելու համար, ժո-
ղովը առաջարկեց վարչութեան, որ
նորից բանակցութեան մէջ մտնի քա-
ղաքային ուղարկայի հետ և խնդրի
վերջինիս խոստացած 5000 ռուբլի փո-
խառութիւնը, իսկ ծայրահեղ կարիքի
դէպքում դիմի փոխառութեան՝ ստա-
նալով նախօրօք ընդհանուր ժողովի
համաձայնութիւնը: Այնուհետև ժողովն
անցաւ նոր վարչութեան անդամների
ընտրութեան. հենցից վերընտրեցին
ժ. Եարամիշեան, ժողովականների
բազմիցս խնդրանքով, Ս. Մանդիւնեան
և Լեւոն Բէկ Մինասեպեան. նոր ան-
դամներ ընտրեցին Ն. Կոստանեան,
Գ. Իսրայէլեան, Ալիւք Զաքար Օղլի
և Ալեքսանդր Բուդիսկի: Ժողովի վեր-
ջում պ. Եարամիշեանը կարդաց այն
անձանց ցուցակը, որոնք քաղաքիցս
հեռանալու և այլ պատճառներով հրա-
ժարուում են ընկերութեան անդամու-
թիւնից և յետ են պահանջում իրենց
անդամակցական վճարները: Որոշեց,
լստ կանոնադրութեան, երեք ամսւայ
ընթացքում վերադարձնել հրաժարուող-
ների անդամակցական վճարները: Ժո-
ղովը ցրեց՝ յուսալով, որ նոր վար-
չութիւնը ուժ և եռանդ չի խնայելու
գործն աւելի կանոնաւոր հիմքերի վը-
րայ դնելու համար:

Ս.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Օգոստոսի 14-ի երեկոյեան փակ
նիստի հաշիւառութեան շարունակու-
թիւնը:

Փախստականների ապահովման օրի-

ծնկների վրայ. սիրտը դադարում է
բարախել. ազատիչ մահը չէ, արդեօք,
որ մօտենում է... հէ, դարձեալ փայ-
լում են աչքերը, դարձեալ նրանց մէջ
երևում է կեանք, քնն ու աղբիւսանք...
Դարձեալ սիրտը բարախում է և լցւում
տաք արիւնով. ձեռքերն ըստ սովորա-
կանին ուղղում են բաճկոնի ծաւառ-
ները և գրպանից հանում թաշկինակը
քիթն ու աչքերը սրբելու: Լոյսի և
բախտաւորութեան համար մղած պայ-
քարում եղած երկար աշխատանքի ճա-
նապարհը դարձել էր նրան նպարտ,
դիմացկուն, ուժեղ և համարձակ. կեան-
քը՝ ստեղծւած նրա ուղեղով, չցանկա-
ցաւ բաց թողնել նրան հասարակ կե-
րպով, ասելով, «Մեղի, ծեր Վիլհելմ,
դու արդէն նիհարել ես»: Կը պառկէր
այս մահաճակի վրայ, կը փակէր աչ-
քերը և կը մեռնէր. կեանքը թոյլ չի
տալիս. կողպւում է նրան՝ յիմարա-
ցնելով ամենավերջին աստիճանի ծա-
շի ժամանակ ներս մտաւ մի ուրիշ ծե-
րուկ—կարճահասակ, արագաշարժ և
ցասկոտ. աչքերով կրակում ու լեզուով
կտրատում էր և ամեն ինչ շարտում
ծեր Միլլերի հոգին:

— Տեղը չէ յուսահատութեան, Վիլ-
հելմ, լսում ես... մենք կը յաղթենք...
շուտով կը վերադառնանք հայրենիք և
կը պահանջենք մեր կարողութիւնը:

— Լո՛ւր, Կարլ...

Վիլհելմը գրեթէ ատելութեամբ նա-
յն ծեր Բրիւսմերին և աւելացրեց.

— Ես ժամանակ չունեմ զառան-
ցանքներ լսելու...

— Ես էլ գիտեմ... գիտեմ, Վիլհելմ...

— Դա զառանցանք է, Կարլ, ձեռք
յաղթես...

նազօր մասին խօսում են նաև Եւսուշ-
կիւնը և Ֆրիդմանը: Առաջինը յիշեց-
նում է, որ ներկայ ըրալում հրի ու
սրի մատուած ծայրագաւառներն ի-
րենց արիւնով փրկում են Ռուսաստա-
ղի ամբողջութիւնն ու շարժանապատ-
ւութիւնը. ուստի լատիշ-լիտով ժողո-
վրդները ողորմութիւն չէ, որ ուզում
են, նրանք համարում են, որ իրաւունք
ունեն օգնութեան: Սակայն բաւական
չէ նիւթական օգնութիւնը. պէտք է
բաւարարել այդ ժողովրդների հոգե-
կան պահանջներն ու տենչերը, որպէս-
զի նրանք անկուռ տանեն իրենց տան-
ջները և իմանան, որ Ռուսաստա-
նը համարում է նրանց իրենց հաւա-
սար եղբայրներ: Պէտք է ճանաչել նը-
րանց ազգային կուլտուրական ինքնո-
րոյման իրաւունքը: Ծառախօսն անբա-
ւարար է համարում փախստականների
համար առաջարկած 25 միլիոն ռուբ-
լին և անպատակաւորաբար գտնում
փախստականների օգնութեան գործն
ազմինիստրացիային յանձնելը, քանի
որ, նրա ասելով, երբեմն նահանգա-
պետներն ամենից առաջ են փախում
վտանգաւոր համարած շրջաններից
և առաջարկում է փախստականներին
օգնելու գործը յանձնել հասարակական
կազմակերպութիւններին, որոնք միայն
կարող են օգնել մեր արկածաւ եղ-
բայրներին:

Ֆրիդմանը նկարագրելով հրէայ փա-
խստականների դառն վիճակը՝ անհրա-
ժեշտ է գտնում վերացնել յատուկ
հրէաների վերաբերող «բնակութեան
սահմանները», տալ նրանց մարդկային
տարրական իրաւունքներ, որոնցից
նրանք զուրկ են եղել մինչև այժմ:

Վերջում խօսում է Լաշկինշի, որը
անբաւարար համարելով 25 միլիոն
նպաստը փախստականներին, առաջար-
կում է յատկացնել 50 միլիոն ռուբլի:

Այնուհետև սկսում է յօդաւածային
ընթերցումը և Դուռնան անցնում է օ-
րինագծի քննութեան, որն ընդունւում
է շտապողական կարգով և մերժում է
Լաշկինշի առաջարկը—25 միլիոն ռուբ.

— Միթէ դու չգիտես, ում պէտք է
յաղթել:

— Գիտեմ, բայց ո՞վ կը յաղթի:

— Մենք՝ Մեծ ազգը:

Կը դարձնեն դու, ինչ կողքերի եմ.
ձեր է քո կինը և ձեր երեխաներդ: Նե-
րքի, Վիլհելմ, կինս ինձ հետ է, իսկ
որդիքս կուռնում են հայրենիքի համար:

— Իսկ ես ամեն ինչ կողքերի եմ, ա-
մեն ինչ, Կարլ... հարկաւոր չէ ինձ
յաղթանակ. նա չի վերադարձնի իմ
կեանքը, հէ:

— Վիլհելմ, բղաւում է Կարլը բար-
կութեամբ՝ սենեակում շրջելով, դու
չես սիրում քո հայրենիքը... դաւաճա-
նութիւն...

— Ե՛ս...

— Այո, դու, չես սիրում...

— Միթէ նա պէտք է խլէր ինձնից
իմ բախտաւորութիւնը, ասա ինձ,
Կարլ, պէ՞տք է...

Բրիւսմերը հայհոյեց և արագու-
թեամբ դուրս թռաւ նախասենեակից
դէպի բնակարանի ետեւի մասը: Մինչև
մի քանի ըրալէն նա նստած սեղանին՝
ճաշում էր Կարպի հետ, խօսելով աղա-
ւաղած ռուսերէնով:

— Русская добра... баранок да-
валь... коммат даваль... Յետոյ ծեր
Միլլերը դուրս եկաւ նայելու իրենց
հետ բերած մեռնող աղջկան—Էմմային,
որը չէր դիմացել ռուսական սառնա-
մանիքներին: Նրա դէմքը անշարժ էր
ու դալկացած՝ և Վիլհելմին բաղդաւոր
էր թւում: Վիլհելմը նայելով մարդ
կեանքին՝ արտասոււմ էր և նախա-
նւում մեռնողին:

— Միթէ նա էլ է կրակել, մտածում
էր նա և յիշում իր աղջկանը: Երբ էմ-

բարձրացել 50 միլիոնի:

Յաջորդ նիստում Դուռնան ընդունե-
լով երկու հարցապնդում—Լեհաստա-
նում ձերբակալւած և զանազան քա-
ղաքներում բանտարկւած լեհերի ու
պատերազմական գործողութիւնների
շրջանից տեղափոխւած բանտրների և
նրանց ընտանիքների դրութիւնը թե-
թեւացնելու մասին—անցնում է պա-
տերազմի պատճառով առաջացած ար-
տակարգ ծախքերը ծածկելու մասին
խորհրդակցելու:

Ձեկուցանող Շինգարեւ մատնանում
է, որ ֆինանսների մինիստրի տեւալ-
ների համաձայն 1915 տարւայ համար
պատերազմական ծախքերը հասնում
են 7 միլիարդ 242 միլիոն ռուբլու,
իսկ սովորական բիւջէի համաձայն
բացառիկ 2 միլիոն 847 ռուբլու հետ
միասին՝ ընդամենը 10 միլիարդի: Ե-
ղած և ապառիկ եկամուտներից զատ
պահանջում է դեռ 3 միլիարդ 200
միլիոնի վարկային գործողութիւններ:
Պետութիւնն արդէն փոխառութեամբ
ստացել է 6 միլիարդ ռուբլի, հաւա-
կանաբար էլի մեծ գումարի փոխառու-
թիւն կանէ մինչև պատերազմը հա-
ցնէ յաղթական վախճանի՝ առանց վա-
խենալու միջոցների քանակից: Ըստ
այդմ պահանջում է աւելացնել մեր
տուրքերը և բացի դրանից դիմել պե-
տական վարկի: Ֆինանսների մինիս-
տրը, ներքին վարկի շրջանում ենթա-
դրում է նոր փոխառութիւն 250 միլ-
լիոն ռուբլու 4 տոկոսով և ծրագրում է
վիճակախաղային փոխառութիւն: Սա-
կայն հետտուր յիշեցնելով, որ մեր եր-
կրի միջոցներն անապառ չեն, ընդգը-
ծում է, որ մինիստրութիւնը պար-
տաւոր է լի ուժերի և միջոցների թոյլ-
տութեան սահմանում հող նախապատ-
րաստել արտաքին խոշոր փոխառու-
թիւնների համար: Այնուհետև հետո-
րը անհրաժեշտ համարելով պահել մեր
ռուկու պաշարը՝ առաջարկում է միջոց-
ներ ձեռք առնել, որ ըստ կարելոյն
շատ ապրանք արտահանել և քիչ ներ-
մուծել, պակասցնել արտասահման-

ման արձակեց վերջին շունչը, ծեր Միլ-
լերը շուտ եկաւ և ծանր քայլերով հե-
ռացաւ՝ թողնելով նրա վրայ լալու
«Թշնամի օտարութիւններն», որոնք շատ
մօտ շրջապատել էին հանգուցեալին:

II

Ռուս և գերմանացի աղջիկները էմ-
մային տարան գերեզմանատուն. դա-
գաղին հետևում էին ծերերը. բոլորի
դէմքերն էլ միաժամանակ տխուր էր:
Թաղեցին նրան պարիսպներից դուրս
և ցրեցին աները:

Ծեր Միլլերը երկար նայեց ձիւնով
ծածկւած խաչերին ու թմբերին, յիշեց
Վիլհելմինային, արտասուեց, կուշ եկաւ
ցրտից և մտածեց. «Չպակեմ և չը-
քնեմ այստեղ, շուտով կը սառչի ծեր
մարմինս և հոգիս կը թռչի Մարիայի
և Երեխաներիս մօտ»: Եւ յանկարծ նա
սարսափեց խաչերի և գերեզմանների
սպիտակ և արծաթափայլ տեսքից.
Նրա առաջ փայլեց սարսափելի պատ-
կեր—հսկայական, մեծ դաշտ, դիակ-
ների հսկայական կոյտեր, իսկ նրան-
ցից վերև վայրի կոկոցողով ագռաւներն
են թռչում և կտցահարում երբեմն ար-
իւնով հրճող աչքերը. վազում են գայ-
լերը և յօշոտում իրենց. որար: Յետոյ
տեսնում է իր որդու յօշոտած, սար-
սափելի դիակը, նրա կողքին Վիլհել-
մինային և փոքր որդուն. ծեր Վիլհել-
մը թողնելով այդ զարհուրելի պատ-
կերը՝ շտապում է իր բնակարանը և
նզովում այն, ինչ որ սրբութիւն էր
համարում և նրանց՝ որոնց համար
քիչ առաջ ազօթում էր: Իսկ Կարլը
նստել էր տանտիրոջ հետ բնակարանի
ետեւի մասում և խօսում՝ աչքերով ամ-
բողջ սենեակը հետազոտելով:

Թ Ե Ր Թ Օ Ն

ԾԵՒ ՄԻԼԼԵՐԸ

(Շարունակութիւն)

— Իսկ Միլլերն արդէն թողել էր
արտասուելն ու երեսը շրջել դէպի պա-
տը՝ ամաչելով իր փոքրոգութիւնից.
բայց նրա շրթունքները շարունակում
էին դողալ և կապտել էին ու չորացել
ինչպէս մեռածի շրթունքները: Նախա-
ճաշի հրաւիրելուն նա զլխով բացասա-
կան նշան արաւ և չարժեք իր տե-
ղից. իսկ Կարպը նշան արաւ և փափա-
ցեալով հետ, որ թոյլ տայ հանգստանա-
լու և մի գուցէ յետոյ նախաճաշի: Ծեր
Միլլերը ծնալով մենակ, ընկղմեց վըշ-
տերի և յուսահատութեան մէջ. չորա-
ցած շրթունքները սկսեցին շնչալ ինչ-
պէս աղօթք:

— Չկայ այլևս երջանկութիւն. ա-
րեւան փոթորիկը սրեց նրան և իրուր
է սպասելու իմ սիրելի երեխաներ...
Ամեն ինչ կորուած է. չկայ հայրենիք,
համարեա ընտրել վերցրւած է չար
ձեռքով. հէ, հէ, միայն իմ անպէտք
մարմինն է մնացել... ձեր է քո ողոր-
մածութիւնը, Տէր, ինչո՞ւ դու խնայե-
ցիր ինձ... ինչո՞ւ ես չկուեցի մինչև
իմ արեան վերջին կաթիլը. այն ժա-
մանակ ես կը լինէի իմ Մարիայի
մօտ... Մարիա, Մա-արիա... տաք
ինձ... աղաչիր Աստուծուն... Ծեր Միլլե-
րի դէմքն այլակերպեց, աչքերը եր-
բեմն փայլում էին և երբեմն էլ սևա-
նում, և կարծես, թէ ապակուց էին.
ձեռքերը թուլանում և ընկնում են

եան շքեղութեան նիւթերի գործածու-
մը մեր ներքին շուկայում և կրճատել
արտասահման գնացողներին թիւը. ա-
պա կոչ անել ազգաբնակչութեան, որ
իրենց ոսկեայ դարձ ու գարդարանք-
ները գոհարեին պիտութեան: Ինչ
վերաբերում է մանր դրամի պակասե-
լուն, զեկուցանողը դա համարում է
թիւրիմացութեան արդիւնք և պար-
զամիտների գործ, որ կասկածառու-
թեամբ տարւելով պահում են մետաղ-
եայ մանր դրամները:

Մարկով 2-ը նկատում է, որ մանր
դրամի անհետացումը չի կարելի մի-
այն հասարակութեան պարզամտու-
թեամբ բացատրել. դա գերմանական
գրգռումի հետեանք է, թղթադրամի
արժէքը ձգելու նպատակով: Մարկով
2-ը և առհասարակ աշակողմեաններն
առաջարկում են եկամտային տուրքից
զատ, մեծամասնութեան հաստատել
թէյի, շաքարի, լուցիկի և նաւթի:

Չեկուցանող Շինգարեւ ամփոփելով
վիճաբանութիւնները՝ շեշտում է, որ
երբ խօսում են շրջաբերութեան իրա-
ւունքի ընդլայնումի մասին, ոչ թէ մը-
տածում են կառավարութեան աջակ-
ցելու, այլ ռուս պիտութեանը: Ներ-
կայ դաժան ըրակին մենք պատասխա-
նատու ենք պիտութեանը տալու ըստ
կարելոյն լայն միջոցներ պատերազմը
վարելու և վերջացնելու համար. այդ
կարիքը կառավարութեան կարիքը չէ,
այլ մեր հայրենիքի, որ պահանջում է
է վանել թշնամուն իր սահմաններից:

Այս ժողովում ընդունում է մի օ-
րինագիծ, որով իրաւունք է տրւում
պետական բանկին, մինչև պատերազ-
մից առաջացած բացառիկ պայմաննե-
րի վերանալը, շրջաբերութեան հանել
պետական թղթադրամներ մինչև մի
միլիարդ ռուբլու, առանց սահմանելու
օրէնքով որոշած բանակը:

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԵՏԵՐՈՋՄԸ

— Չնայելով, որ Թիֆլիսում երկար
խօսւում է և կոչեր են լինում գաղ-

թականների վիճակը բարելաւելու մա-
սին, սակայն դրական դեռ ոչինչ չի
երևում, էլի նրանք փողոցներում և-
կեղեցիների բակերում, սոված, քաղ-
ցած, միակ, բարիկ, անպատասպարան,
պատերի մօտ քացողայ, արևի, ան-
ձրևի տակ թափթիւած են գետնի վը-
րայ և օրը մի քանի հատն էլ մեռնում
են անտէր. անտիրական, այն էլ վա-
րակիչ հիւանդութեամբ: Շարունակ
լսում է թէ, շուտով կարգադրութիւն
կը լինի, բայց դեռ ոչինչ չի երևում:

— Օգոստոսի 20-ի Թիֆլիսի թեմի
առաջնորդարանում կայացաւ Հայկա-
կան Կենտրոնական Կոմիտէի նիստը:
Համաձայն թեմական առաջնորդ Մես-
րոպ եպ. առաջարկութեան, որոշեց
Թիֆլիս հասնող փախստական որբե-
րին ընդունելու, նրանց համար անկո-
ղիներ, հագուստներ գնելու և բնակա-
րաններ պատրաստելու համար յատ-
կացնել 5000 ռուբ.։ Ընտրեց որբե-
րին ընդունող և նրանց մասին հոգա-
ցող մի յանձնաժողով: Հայկական Կեն-
տրոնական Կոմիտէի կողմից առաջի-
կայում կազմակերպւելիք տուփերով
ժողովարարութեան ղեկավարութիւնը
յանձնարարեց տիկ. Հ. Առստամեա-
նին: Հայ ժողովուրդի Կոմիտէն դիմել
է Հայկ. Կենտրոնական Կոմիտէին,
խնդրելով նիւթական օգնութիւն հասց-
նել նոյն Կոմիտէի կողմից բացւելիք
հայ որբերի ժամանակաւոր ապաստա-
րանի պահպանման համար: Որոշեց
յատկացնել 300 ռուբլի:

— Կովկասեան Գլխաւոր Կոմիտէտը
երևանի քաղաքապետից ստացաւ հե-
տեւեալ հեռագիրը. «Քաղաքում կայ
20,000 փախստականներից աւելի, ո-
րոնք տեղաւորւած են եկեղեցիների
բակերում, փողոցներում, այգիներում
բաց երկնքի տակ: Անթիւ հիւանդներ
կան, մեծ թւով մահացութիւն: Քաղա-
քի սանիտարական դրութիւնը փախս-
տականների լցւելու պատճառով աւելի
է վատթարացել: Քաղաքային սայրերը
անկարող են քաղաքը մաքրել: Խնդ-
րում եմ շտապեցնել յատկացւած գու-

անկողնում և լալիս... Մի անգամ Կար-
պը պատրաստեց զնալ քաղաքի շու-
կան. նա ասաց իր կնոջը ցոյց տալով
Վիլհելմին.

— Դա, գիտես, մի տեսակ տարօրի-
նակ է, հենց որ մի փոքր բան անեսի,
իսկոյն կը վազի ենթասպայի մօտ.
դու ինքդ էլ ուշք դարձրու, տես, թէ
ինչ են դուրս տալիս նրանց մասին.
ասում են, թէ մորթելու են...

Աքսինեան թեքեց ղէպի դուռը և
յանդիմանեց ամուսնուն.

— Ինչ ես օձիքիդ փաթաթել:

— Բոլորը մէկ է, մի ուրիշին կը բե-
րէին:

— Ահա նրան—Կարլին—աւելի ու-
րախ... լաւ մարդ է, իսկ դա,—Տէրը
իրեն հետ...

— Եւ դա կարծես ոչինչ... մեծ վիշտ
ունի նա, դու ինքդ հասկացիր...

Աքսինեան հանգստացաւ և ճանա-
պարհեց ամուսնուն. ինչը տարեկան
երկխոսյին ուղարկեց նայելու բնակիչ-
ներին, իսկ ինքը սկսեց ժողովել ա-
նասուններին, այսինքն բերաւ կեր ոչ-
խառնների և կովերի համար: Մաքրեց
բակը աղբից և բոլորից յետոյ մը-
տաւ մոռանը ճաշի համաւ կաղամբ և
վարունգ բերելու: «Օ, Տէր, ինչպիսի
սարսափ... Ողորմեա մեզ, երկնային
Թագուհի: Այժմ մոռանում եմ յիշեց,
որ Վիլհելմի ամբողջ առաւօտ անհան-
գիստ էր և շարժման մէջ. կարծես ինչ
որ բան հետադառնում և ծրագրեր
կազմում: Դարձեալ սարսափ պաշա-
րում էր նրան: «Ախ, իդուր բաց թո-
ղի Կարպին, իդուր. ինչ է թողեցին
փոքր աղջկան, նա բոլորովին ան-
փութացաւ: Նա յիշեց Վիլհելմի դեղ-

մարն: Կովկասեան Կոմիտէտը երեան
փոխադրեց 50,000 ռուբլի:

— Համառուական քաղաքների մի-
ութեան Կովկասի ճիւղի լիազօր Ալ.
Քատիսեան մեկնեց Ալեքսանդրօպոլ,
որտեղից գնալու է Երևան և էջմիա-
ծին փախստականների կարիքների հետ
ծանօթանալու և շուտափոյթ միջոց-
ներ ձեռք առնելու: Վերադարձին Քա-
տիսեանը դիտելու է Երևանից մինչև
Դիլիջան եղած անդական կայանները,
որոնք բացւած են փախստականների
համար: Քատիսեանը հեռագրեց Երևա-
նի և Ալեքսանդրօպոլի քաղաքապետի-
ներին և էջմիածին՝ անմիջապէս
պատրաստել ամեն անհրաժեշտ փա-
խստականների համար հիւանդանոց-
ներ բանալու համար:

— Թիֆլիսի Սարուբթալօ կոչւած
արւարձանում Գօլդիլիտիլուցկու գոր-
ծարանում ապաստանած թիւրքահայ
փախստականների մէջ երևացել է խօ-
ւրսու Նահանգապետը քաղաքապետի
պաշտօնակատար իշխ. Ա. Մ. Արզում-
եանի և բժիշկների հետ այցելեց այդ
ապաստարանը և կարգադրեց, որ եր-
կու ստորաժնիկ կանգնեցնեն այդ տեղի
ճանապարհին, որ կողմնակի մարդիկ
չգնան փախստականների ապաստա-
րանի կողմը: Փախստականներին բա-
ցատրեց, որ նրանք Կուրի ջուրը չը-
խմեն:

— Համաձայն քաղաքների միութեան
կովկասեան բաժանմունքի յարուցած
միջնորդութեան, Կովկասեան գլխաւոր
կոմիտէն յատկացրել է 200,000 ռ.
փախստականների մէջ տարածւած վա-
րակիչ հիւանդութիւնների դէմ կուելու
համար:

— Կովկասեան գլխաւոր կոմիտէտի
միջնորդութեամբ Թոյլատրւած է եր-
կաթողիներով փոխադրել փախստա-
կան կանանց, երեխաների, ծերերի և
հիւանդների:

— Էջմիածին մեկնեցին պրօֆ. Մար-
տինովսկին իր սանիտարական խմբով,
բժիշկ Մեանիկեան և իրաւասու Լ.
Եւանդուլեան: Նրանց հետ մեկնեց նաև

նաժ, ուսած դէմքը փայլող աչքերով
և սարսափեց. չէ որ նա այնպէս սար-
սափելի էր. ինչո՞ւ ոչ ինքը և ոչ Կար-
պը ուշադրութիւն չդարձրին... Յան-
կարծ նա վերելից լսեց երեխաների
քայլերն ու ձայնը:

— Մայրիկ, շուտ եկ, նա դանակը
վերցրաւ:

— Մայրիկ, այ մայրիկ, բղաւեց փոք-
րիկ երեխան, ես վախեցում եմ... նա
սարսափելի է... շարունակ ման է գա-
լիս... փնթփնթում... Այ, մայրիկ, վա-
խեցում եմ... դուրս եկ...

Աքսինեան վեր կացաւ. ձեռքերն ու
ոտները դողում էին. դժարութեամբ
դուրս եկաւ մոռանից, քաշեց երեխա-
յի ձեռքից և վազեց ենթասպայի ետե-
ւից: Ենթասպան հաւաքեց մի քանի
գելադրիներ. նրա ետեւից քայլում էր
պառանքների ամբոխը. ունէին միայն
մի ենթադրութիւն, որ ծեր գերմանա-
ցին ցանկանում է կոտորել ընտանիքը.
ամբոխի մէջ ծնւեց վրէժխնդրութիւն
դէպի թշնամին:

— Կոտորել պէտք է դրանց:

— Նենգամիտներ են դրանք:

Միաժամանակ մի քանի ձայներ
պաշտպանում էին գերիներին և հաւա-
տացնում ամբոխին, որ Աքսինեան վա-
խից է երևակայել:

— Պէտք է զգոյշ լինել... առանց դի-
տաւորութեան... կարգադրեց ինթա-
սպան, մուտքի չբաղիտի...

Ոչ ոք չցանկացաւ առաջ անցնել:

— Հայդա, երկչոտներ... ինչո՞ւ էք
կանգնել. ասաց ենթասպան. տեղմեղով
աւրճանակը ձախ ձեռքով, իսկ թրի
դաստակը աջով:

Հանդարտ մտան բնակարանի հետին

Գրատեովսկիի ախտահանիչ խումբը
անհրաժեշտ ախտահանիչ միջոցներով
ու գործիքներով:

— Հայկ. Կենտրոնական կոմիտէտը
Իզդիլից ստացել է հետեւեալ հեռագի-
րը, «Իւրաքանչիւր օր Իզդիլը են գա-
լիս հազարաւոր փախստականներ հայ-
րենիք վերադառնալու: Կարիքը մեծ է:
միջոցները սպառւել են»:

— Մէկ շաբաթից աւելի էր, որ վա-
նեցիներին տղամարդիկ պատրաստ-
ւում էին վերադառնալ Վան և շրջա-
կայքը: Վերջապէս օգոստոսի 13-ին
նրանք Իզդիլից ճանապարհ ընկան:
Առաջմա գնացին հազարից աւելի
մարդիկ, որոնցից գերադոյն մասը զին-
ւած է: Երթի ղեղավարն էր Վանի
նահանգապետ Արամը:

— Թիւրքերը չկարողանալով զսպել
Ձէյթունի հայ ապստամբները, որոնց
կրակից թիւրքական երկու զօրաբա-
ժիններ ջախջախեցին, Հալէպի գեր-
ման հիւպատոսը և զօրավար Ձէյմալ
փաշան կը դիմեն կաթողիկ և բողոքա-
կան հայերի պետերին, խոստանալով
որ եթէ Ձէյթուն յանձնել, բոլոր հա-
յերը ղերծ կը մնան կոտորածից. զէյ-
թունցիներն այս միջնորդութեան շնոր-
հիւ կը յանձնեն քաղաքը. բայց հազիւ
թիւրքերը կը մտնեն Ձէյթուն, ջարդը
կը սկսի: Թէև ժողովուրդը զենքի կը
դիմէ, բայց շատ ուշ. կուտոյներէց միա-
ցորդները կամրանան լեռների մէջ,
իսկ հայ ժողովուրդը, կին թէ այր, կը
բռնէ քաղաքից դէպի Միջագետք կամ
այլուր բարբարոս վայրեր: Հալէպ
բռնածներից 30 հոգին կը կախնու: Քա-
ղաքը լցւած է հիւսա թիւրք մահաջիր-
ներով և հերոս Ձէյթունի անունը
փոխւած է Սիւլէյմանիէի:

ԼՐԱՏՈՒ

ՃՈՒՃԻ

— Մեզ հաղորդում են, որ առաջիկայ
սեպտեմբերի 1-ից Թեմ. դպրոցում
կը սկսւեն նորեկ աշակերտների ընդու-

մասը: Ենթասպան ոտների ծայրերով
և հազիւ շունչ քաշելով մօտեցաւ դը-
ռանը և նայեց արանքով: Ամբոխի մի
մասը կանգնել էր բակում. իսկ մի
մասը՝ շէմքում. բոլորը նկատեցին, որ
ենթասպան սարսափեց և յետ ցատկեց,
և ցանկացաւ փախչել. բայց կանգնե-
ցին, երբ լսեցին հառաչանք: Ենթա-
սպան դուռը լայն բաց արաւ, և ամ-
բոխը տեսաւ ծեր գերմանացուն կտրը-
ւած կողորդով ընկած սենեակի մէջ
տեղը. նա դեռ կենդանի էր և խորը-
րում է. դանակը ընկած էր նրա կող-
քին, արեան մէջ:

— Այս ինչ ես արել, բղաւեց ենթա-
սպան: Վիլհելմը սեւեռեց նրա վրայ է-
լեքտրականացնող հայեացք և խոխոա-
ցրեց:

— Умелъ.

Ենթասպան ձեռքը շարժեց, դարձաւ
դէպի ամբոխը և ասաց, կարծես իրեն
մեղաւոր զգալով:

— Մեռաւ արդէն... իսկ մենք այդ-
տեղ մեղաւոր չենք:

— Ամբոխը սարսափով նայեց ինքնա-
սպանի սպիտակ դէմքին և արիւնոտ
վէրքին, իսկ նա ընկած է և ասում էր
ամբոխին որոշակի:

— Դուք ցանկացաք ինձ մորթել, իսկ
ես ահա ինքս... նախատիքից ազատ-
ւում եմ...

Շուշի.

Թարգ. Լ. Վարդումի

նեղութեան քննութիւնները:

— Քաղաքային ինքնավարութիւնը կարծէք բոլորովին անուշադրութեան է մատնել քաղաքի փողոցների մաքրութեան հարցը: Դեռ յունիս ամսանից թափւած մնում են Լօրիս-Մելիքեան փողոցում աղբիւրի առջև գտնուող աւազակոյտերն ու քարակոյտերը:

— Ահա մի քանի օր է, ինչ փոստը սկսել է երթնել, համաձայն նոր կարգադրութեան, շաբաթական երեք անգամ, որպիսի հանգամանքը մեծ անյարմարութիւն է ստեղծում ազգաբնակչութեան համար: Չէր խանգարի եթէ քաղաքային ինքնավարութիւնը ազգաբնակչութեան կողմից որոշ միջնորդութիւն յարուցանէր, վերականգնելու նախկին կարգը:

— Քաղաքումս զգացում է մանր դրամի մեծ կարիք:

— Ազգաբնակչութիւնը, ինչպէս մեզ հաղորդում են, ածուխի մեծ նեղութիւն է կրում. սպեկուլեանները թոյլ չեն տալիս քաղաքը ածուխ մշտնելու, բեռներով գնում են քաղաքից դուրս, ամբարում ձմրան համար:

— Անցեալ կէրակի օրը քաղաքային ակումբի ամառային շէնքի դռնից տեղի ունեցաւ դժբաղդ. Անն Աթաբեկեանի հետաքրքրական դատախօսութիւնը «Տոբեթկուլիօզի մասին»:

— Մեզ հաղորդում են, որ ամսոյս 25-ից Մեղրեցոց եկ. ծխ. դպրոցում սկսել է նորեկ աշակերտների ընդունելութիւնը:

— Հացի պակասութիւնը դեռ ևս զգացում է. փոների առաջ հասարակութիւնը շարունակում է շարան-շարան սպասել: Փոնից դուրս եկած տաք-տաք հացը բաւական չէ որ իսկականից թիթե է գալիս, տուն տանելն էլ անյարմարութիւն է ներկայացնում:

— Չնայած որ քաղաքային վարչութեան առաջիկայ սեպտեմբեր ամսւայ համար որոշած սակագինը դեռ չի հրատարակւած, այնուամենայնիւ լաւաշավաճառները փթին աւելացրել են 20 կօպ. հացի յատկութիւնն էլ վատացել է, որովհետեւ շատ են աւնում կորկալիւրով:

— Բարեգործական ընկերութիւնը շարունակում է գիրք չտալ բաժանորդանդաներին, գրադարանայտի հիւանդութեան պատճառով:

ՌՈՒՍՏԱՏՆ

— Պետական Դումայի օգոստոսի 19-ի նիստի դռնփակ մասում շտապողական կարգով ընդունւած է երկրորդ կարգի պետական օպոլչենիայի ռատնիկների զինակոչի և նշանակման կարգի օրինագիծը: «Утро России» թերթի ասելով, յիշեալ օրինագծի համաձայն դպրոցական աշակերտները զինակոչից կազատւեն:

— Պետքարաղից հեռագրում են, որ Կարմիր Սալը մերժել է թիւրքահայատակ հայերին սանիտարներ նշանակելու խնդիրը: Հայ բժիշկների վերաբերմամբ որոշւած է զիմել զինուորական իշխանութիւններին:

ՄԵՏԵՐԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Անգլիայի գործը

Ֆրանսիական սենատոր Էմբերը, որ դեռ ևս մինչև պատերազմը մերկացումներ էր արել Ֆրանսիական բանակում ծանր թնդանօթների պակասութեան մասին, այցելել է Լոյդ-Ջորջին:

Ահա թէ ինչ է ասել անգլիական պարենաւորման մինիստրը Ֆրանսիական սենատորին:

«Դաշնակիցները մեզինք գրեթէ գեր-

մարդկային ճիգեր են սպասում և մենք այդ անում ենք: Վաղը, կարելի է ասել, մենք հնարաւորութիւն կունենանք մեզ հետ միաստեղ և ամբողջ մարդկութեան ընդհանուր գործի համար պատերազմող ժողովրդներին հայթայթելու այն ամենը, ինչ որ կարեւոր է նրանց, ընդհանուր նպատակների իրագործման համար: Ես կամենում եմ, որ ամենուրեք ամենքը իմանային, որ այն ամենը, ինչ մեր հարստութիւնն է կապում, այն ամենը, ինչ արտադրում են մեր գործարանները, այդ ամենը ընդհանուր սեփականութիւն է, որը և կը բաժանւի մեր դաշնակիցների միջև, չիստելով արդէն այն զոհերի մասին, որ կրում են մեր զինուորները իրենց արիւնքով: Ասացէ՛ք նրանց, որոնց անհանգստացնում է անգլիական բանուորների վերաբերմունքը դէպի պատերազմը, այն զարմանալի զոհերներութեան մասին, որ անում են բանուորական միութիւնները, հրաժարելով մինչև պատերազմի վախճանը իրենց աւանանդական արտօնութիւններից: Ասացէ՛ք, վերջապէս որ անգլիական կառավարութիւնը այժմս իր հակողութեան տակ է առել այն բոլոր գործարանները, որոնք կարող են պատրաստել թնդանօթներ, հրացաններ, ուղիւքներ, պայթուցիկ նիւթեր, նաև բոլոր ձուլարանները, մեքենա-գործարանները և որ այդ բոլոր գործարաններից դուրս չէ գալիս ոչ մի կիրոգրամ մետաղ, որ նշանակւած չլինի բանակի պէտքերի համար: Բանուորական ձեռքերը, որչափ հմուտ, նոյնչափ և բազմաթիւ, հաւաքւած են այդ հսկայ արհեստանոցներում: Առանց տարակուսանքի ես ռազմաճակատից յետ կոչեցի բոլոր ինժեներներին և բոլոր օգտակար բանուորներին: Այս պատերազմում մենք պէտք է կուենք ոչ թէ կուրծք առ կուրծք, այլ մեքենայ մեքենայի դէմ:

Աւստրիայի դրութիւնը

Միւնխէնից հասած տեղեկութիւնների համաձայն շարունակւում է գերմանական զօրքերի տեղափոխումն դէպի հարաւային Վենգրիա: Հաստատաբերելուց հաղորդում են, որ Աւստրո-Վենգրիան պատերազմի մի տարւայ ընթացքում կորցրել է 810 հազար զօրքի, 1,710,000 սպանւած և մեռած զանազան հիւանդութիւններից, վերջապէս 1,885,000 հոգի էլ վերաւորներ: Մինչև օգոստոսի 1-ը իտալական ռազմարեմում Աւստրիան կորցրել է մօտ 80 հազար մարդ: Ռումինական «Universul» թերթը հաղորդում է, որ մի բարձրաստիճան անձն Աւստրիայից իւր ուղևորական բարեկամին ուղղւած նամակում խիստ մոայլ գոյնբերով է նկարագրում Աւստրո-Վենգրիայի վիճակը: «Երկիրը հսկայական չափով գոհարեկով մարդիկ և դրամ, էպպէս ոչ մի շօշափելի հետեանքի չի հասել: Առանց մեծ յոյսեր ունենալու ապագայի նկատմամբ նա վտանգւում է ոչնչանալու պրոստական թագաւորի համար, որը նրան զրդեց պատերազմի Սերբիայի հետ ծագած կօնֆլիկտի պատճառով:

ՊԵՏԵՐԵՍ

ՀԵՌԱՅԻՐԵՐ

(Պետր. հեռ. գործ.)

ԴԵՐԵՆՆԵՐԶՈՐԸ: ՔՐԵՍՆԵՍԵՐԻՆԵՐԸ

Բիգայի ծոցի մուտքում թշնամու ջրասաւառնակները օգոստոսի 21-ի և 22-ի ընթացքում բազմիցս

երևում էին Իրրենի նեղուցում և ուղիքներ էին ձգւում մեր ականաւորներին վրայ: Վերջիններս միշտ նրանց յետ էին մղում իրենց կրակով: Դիմնայի ձախ ավիւն գերմանացիները հաւաքեցին օժանդակ օյժեր և գլխաւոր ջանքերը ուղղւում են դեման անցնելու վրայ: Ճիւղերի խշտատի շրջանում. ուժերի անհամաչափութեան պատճառով մեր զօրքերը որոնք Լինդեն գիւղի մօտերքը անցել էին Դիմնայի ձախ ավիւ, հարկադրւած էին յամառ կուլից յետոյ, օգոստոսի 31-ին յետ քաշւել աջ ավիւ: Դէպի Բիգայի և Նակորշտադի ուղղութեամբ գերմանացիք սահմանափակւում էին դիմադրութեամբ մեր յառաջխաղացմանը: Վիմնայի ճանապարհների վրայ մենք պահւում ենք հակառակորդին նախկին դիրքերում: Օրանի աւանի շրջանում մեր զօրքերը օգոստոսի 21-ին դուրս վազեցին Սմալնիկի գիւղից և գերեցին 200-ից աւելի գերման զինուորներ, մի քանի սպաների հետ միասին: Մերեշանկա գետի ստորին հոսանքում, օգոստոսի 21-ին, մենք դժւարին պայմաններում ստիպւած էինք կուլ մղել հակառակորդի դէմ, որը սպառնում էր իր առաջխաղացութեամբ մեր զօրքերի նահանջմանը Գրօդնօյի շրջանից:

Նեմանի ռազմաճակատում, Գրօդնօյից բարձր, մինչ Նասիլա գետը, մեր զօրքերը յաջող կերպով յետ էին մղում շատ տեղերում օգոստոսի 22-ի գիշերը և հետեւալ օրը թշնամու բազմաթիւ գրոհները, սակայն վերջինիս յաջողեց մեզ յետ կասեցնել Վօլկովիսկի ուղղութեամբ:

Գորենի և Ստիրի միջև հակառակորդը զգալի օյժեր հաւաքելով, օգոստոսի 22-ին երեկոյան շարունակւում էր զարգացնել իր առաջխաղացումը Դուբնօյի և Բովնօյի ճանապարհներին:

Գալիցիայում, Սերետ գետի վրայ, թշնամին յամառաբար առաջանում էր օգոստոսի 22-ին Տարնօպօլի և Սերետայի գետաբերանի շրջաններում, Գնեստրի երկու ավիւրի վրայ, Տլուցկի մօտ, չնայած հակառակորդի կատաղի գրոհներին, մենք յետ մղեցինք և վերցրինք մօտ 300 զօրքի: Կոխները շարունակւում են:

Սև ծովի վրայ Пронзительный Быстрый ականակիրները կապիտան իշխան Տրուբեցկօյի հրամանատարութեամբ օգոստոսի 23-ին Չունգուլդակի մօտերքը կուլ բռնեցին «Համիդիէ» թիւրքական յածանաւի և երկու ուրիշ ականակիրների հետ. երկու ժամայ կուլից յետոյ թշնամին վաւաւածքներստանալով փախաւ դէպի Բօսֆօր, յետապնդելով մեր ականակիրների կողմից, ըստ որում թիւրքաց նաւերի հակողութեան տակ եղած չորս ածխակիր նաւերը խորտակեցինք:

ՂԱՓԱՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՇՈՒՐՁԸ

Ղաթարի հանքեր, 20 օգոստոսի

«Փայլակի № 41-ում պ. Սալը «Ղաթարի կրթական գործի շուրջը» յաղագծում քննութեան է ենթարկում իմ երկրու թղթակցութիւններս, որոնցից մէկը սպւած է «Հորիզոնի» № 144-ի մէջ, միւսը՝ «Փայլակում» և տքնում է հերքել իմ գրածներս, իրողութիւնը միանգամայն հակառակ պատկերացնելով: Ես թէև հարկադրւած եմ մի փոքր հանգամանօրէն խօսել պ. Սալի յոդւածի առթիւ, սակայն խնայում եմ «Փայլակի» սուղ էջերը, ի նկատի ունենալով, որ ներկայումս ժամանակը չէ հասարակութեանը զբաղեցնել վեճերով: Ես «Հորիզոնի» մէջ գրել եմ. «Մեր ծխ. դպրոցների վերաբացումից մինչև հիմա, անցել է ուղիղ մի տասնեակ տարի: Եթէ մի թիթե ականակ ձգուլ լինենք մասնաւորապէս մեր շրջանի այսքան ժամանակամիջոցի դպրոցական կեանքի վրայ, համարեա թէ մինչև 1911/12 ուսումնական տարին բացառութեամբ մի քանի դպրոցների՝ միութարական ոչինչ չենք նկատել: Այստեղ ընդդէմ ըստառութեամբ մի քանի դպրոցների նախադասութիւնը վերաբերում է «Արամազդի» դպրոցներին, որոնք առաջին տարւանից իսկ լաւ հիմքերի վրայ են եղել դրւած: Մինչև 1911/12 ուս. տարին ես անմիջապէս եմ համարել այն դպրոցների կեանքը, որոնք պահւում էին մեր ժողովուրդի միջոցներով: Միթէ «Արամազդի» դպրոցներից պատ էլ ուրիշ դպրոցներ չկան Ղաթարում: Ուրեմն ի՞նչու է պ. Սալը ինձ մեղադրում, որպէս թէ ես «Արամազդի» դպրոցների 1911/12 ուս. տարուց առաջ աւած արդիւնքը զրօի հետ եմ հաւասարեցրել: Ինձ զարմանք է պատճառում մանաւանդ այն հանգամանքը, որ ըստ պ. Ս-ի որպէս թէ ես գրել եմ, թէ «Արամազդը» իւր գործունէութիւնը սկսել է Ղաթարում 1911/12 ուս. տարւանից և այդ տարւանից էլ յեղաշրջում առաջացրել մեր դպրոցական կեանքի մէջ: Ցաւում եմ խորապէս, որ պ. Ս-ը թոյլ է տւել իրեն այդ աստիճան գրածս աղաւաղել: Ինչպէս առաջին, այնպէս էլ երկրորդ մեղադրանքը անտեղի է:

(Կը շարունակւի) Արծիկ

ԸՆԴԴՐԱՊԿԱՆՔՆԵՐ ԵՐԿՐԹՈՐԻ

(Ժամերը տեղական են)

Մեկնում է ԵՒԼԱՆԻՑ.

դէպի Բագու.

արագնթաց № 6 . . . 6 ժ. երեկ. փոստատար № 4 . . . 4 ժ. գիշ.

դէպի Թիֆլիս.

արագնթաց № 5 . . . 2 ժ. ցեր. փոստատար № 3 . . . 3 ժ. գիշ.

հասնում է Թիֆլիս

արագնթաց № 5 7 ժ. 41 ր. երեկ. փոստատար № 3 12 ժ. 54 ր. երեկ.

ПОЛУЧЕНО
ПАНИИНО
фабр. Blütnera

Есть свободные часы. Желающие могут обращаться по адресу: Старо-Почтовая ул., д. № 14.

Խմբ.-հր. Լ. Վարդապետեան

Печатать дозволено военной цензурой